

Upriličen tradicionalan „Memorijal mira- 26 smrznutih partizana“, posvećen „bijeloj smrti“ koja je zadesila borce 2. brigade 13. primorsko-goranske divizije Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske na Matić poljani prije 73 godine

Ovogodišnji „Memorijal mira – 26 smrznutih partizana“ je svojim porukama doprinio očuvanju zajedništva i suživota u ovom dijelu Hrvatske. Prije 73 godine, ovdje, na Matić poljani odvijala se drama, gasili su se ljudski životi, a da nije ispaljen ni jedan metak! „Bijela smrt“ je kosila izmorene i gladne borce 2. brigade 13. primorsko-goranske udarne divizije Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske.

Sjećanje na taj događaj sigurno neće pasti u zaborav. I to ne samo zbog 26 kamenih monolita (idejni koncept inženjer **Zdenko Salaj**) koji nas na to podsjećaju, već zbog zasluga koje taj čin hrabrosti i predanosti partizanskih boraca, kao i cijeli niz drugih primjera, ima za današnji položaj Repulike Hrvatske u eruropskim okvirima. Sjećanje na te ljude i njihovu žrtvu moramo čuvati – čulo se na svečanoj akademiji u mrkopaljskom Domu kulture na otvaranju memorijalnih događanja koju su upriličili Općina Mrkopalj, ZUABA Primorsko-goranske županije, HPO Bijele stijene, KD Mrzle drage te TZO Mrkopalj.

Velik broj sudionika srdačno je pljeskom pozdravio devedesetogodišnjeg **Romana Grbca** iz Matulja koji je bio na svečanosti jedini predstavnik preživjelih partizana „ledenog marša“. Iako u poodmakloj životnoj dobi, živo se sjeća događaja iz 1944. godine kazavši da u Mrkopalj, na obilježavanje Memorijala redovito dolazi od 1963. godine. Svečanoj akademiji među inim, nazočili su i

Dinko Tamarut

, predsjednik ZUABA Primorsko-goranske županije,

Petar Mamula

, zamjenik i

Goran Petrc

, pročelnik Primorsko-goranske županije

Ivica Padalić

, načelnik Općine Mrkopalj, te izaslanstva antifašista Gorskog kotara, Krka, Rijeke, Crikvenice, Grobinštine i Istarske županije.

U Hrvatskoj se dogodila fašizacija

Govoreći na svečanoj akademiji, **Erik Fabijanić**, predsjednik Skupštine Primorsko-goranske županije, istaknuo je: „U posljednje smo vrijeme svjedoci brojnih nepodopština hrvatske politike. Između ostalog, mogli smo čuti da je antifašizam floskula, a ne ustavna kategorija. Upravo je zbog toga dobro da smo se i ove godine okupili u Mrkoplju kako bismo pokazali da u ovoj državi postoji i druga Hrvatska - s obzirom na to da se Europa temelji na antifašističkim vrijednostima“. S njime se složio i

Franjo

Habulin

predsjednik SABA RH koji je kazao da se u Hrvatskoj događa fašizacija koju predvodi „desna opcija na čelu Hrvatske, ohrabrena predsjednicom Republike Hrvatske koja je izmjestila bistu Josipa Broza Tita iz svoga ureda. Svakako treba spomenuti i postavljanje spomen-ploča s ustaškim pozdrvima na što je, kao što je slučaj s brojnim drugim sličnim situacijama, izostala adekvatna reakcija vlasti, što na koncu stvara ružnu sliku o Hrvatskoj“.

U prigodnom kulturno-umjetničkom programu na svečanoj akademiji sudjelovali su pjevački zborovi „Sloga“ iz Hreljina i „Martin Matetić“ iz Jadranova, mladi i stariji članovi tamburaškog sastava „Sungerski lug“ iz Sungera, operni pjevači **Goranka i Marin Tuhtan** te učenici OŠ Mrkopalj koji su se predstavili zbornim pjesmama, igrokazom i recitalima. U sklopu obilježavanja Memorijala mira – 26 smrznutih partizana održana su i skijaška natjecanja na Vrbovskoj poljani i tradicionalni, već osamnaesti po redu, zimski uspon na Bjelolasicu. Također, uz spomen obilježje poginulim antifašističkim borcima, kao i uz spomenik dragovoljcima Domovinskog rata, na mjesnom groblju Mrkopalj položeni su vijenci i upaljene svijeće izaslanstava antifašističkih boraca i antifašista i lokalnih tijela vlasti.

Ledena noć strave i užasa

Podsjećamo: na ledenom maršu bilo je 680 boraca, razvrstanih u tri bataljuna, zatim prateća četa i tehnička četa, vod veze i izviđača, te sanitetski vod i komora. Komandant divizije **Vejko Kovačević**

naredio je pionirskom bataljunu da s radnicima iz Mrkoplja čiste snijeg s ceste idući ususret brigadi, a da u Mrkoplju osiguraju hranu i smještaj. Isto tako i komandant 2. brigade

Viktor Bujanj

, pozvao je svog brata Andriju, komandanta goranskog područja i dogovorio s njim da se do Jasenka dopremi hrana za brigadu, a onda nastavi mrš. Nažalost, to se nije moglo ostvariti.

Marš je počeo 19. veljače 1944., u ranim jutarnjim satima iz Škalića, pa preko Drežnice, Jasenka, Matić poljane u Mrkopalj, ukupne dužine oko 52 kilometra. Brigada se trebala odmoriti u selu Radojčići. Međutim, na ovom više puta popaljenom području nije bilo uvjeta za odmor. Štab brigade odlučio je da se marš nastavi. Bilo je oko 17 sati kad u ovo doba godine pada noć, a studen sve više steže. Kad je brigada već duboko zašla u šumu, nazad se više nije moglo, a naprijed veoma teško. Tijekom marša najprije je počela ugibati stoka: konji i mule. Ta tovarna grla morala su biti rastovarena. Teret su najprije preuzeli borci, a zatim je teško naoružanje pohranjeno kako bi se partizanima olakšalo i omogućilo daljnje kretanje.

U sumrak, brigada je stigla na križanje cesta Jasenak i Mrkopalj. Preostalo je još 28 km najtežeg puta. Počele su se javljati sve veće poteškoće uslijed sve veće visinske razlike, višeg snijega i sve jače hladnoće (i do minus 30 stupnjeva). Najteže je bilo savladati umor i manjak hrane kojom bi se borci okrijepili. Kolona se sve više razvlačila. U toj noći strave i užasa, u borbi protiv studeni i planine, brigada je desetkovana. Borce je zahvatilo „haluciniranje“. Zbog studeni, snijega, vijavice, iznemoglosti, gladi i loše odjeće i obuće – stradalo je 26 boraca. Brigada je imala 85 teško promrzlih, od kojih su petorica ubrzo umrla u bolnici. S trajnim posljedicama na životu je ostalo oko 150 partizana.

Najveći dio brigade se ipak uspio probiti preko Matić poljane do Turka, a zatim i do Mrkoplja. U marševskoj koloni brigade bilo je i 17 partizanki. Zanimljivo je da nijedna od njih nije ostala na maršu, nije se smrznula. Mlada partizanka **Antonija Dovečar**, rođena Grgurić, iz Mrzlih Vodica je u vrijeme marša bila u sedmom mjesecu trudnoće. Dva mjeseca kasnije u Belom Selu u kući **Ivana Kauzarića**

rodila je sina Ratimira (malom je ime dao doktor

Dinko Kozulić

, šef saniteta 13. primorsko-goranske divizije).

Bojan Miroslavljev

Fotosi – Sudionici svečane akademije u mrkopaljskom Domu kulture

Matić poljana, 26 kamenih monolita u spomen na 26 smrznutih partizana

